

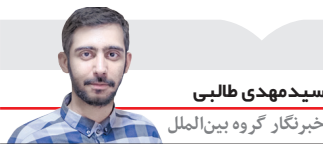

فره‌یختگان دو سال پیش که طالبان بر سر آمد، یکی از نگرانی‌های کشورهای همسایه افغانستان، رشد قارچ گونه سازمان‌های تروریستی و قوت گرفتن گروه‌های تروریستی بزرگ همچون القاعده (AQ)، تحریک طالبان پاکستان (TTP) و دولت اسلامی خراسان (ISKP) بود. طالبان برای رفع نگرانی متحد شد که اجازه ندهد سازمان‌های شبه‌نظامی از این کشور به‌عنوان پایگاهی برای انجام حملات تروریستی در خارج از افغانستان استفاده کنند. این‌تعهد چندان کار آسانی نبود، چراکه طالبان باید گروه‌هایی را که زمانی در کنارش می‌جنگیدند همچون جنبش اسلامی ازبکستان و جماعت انصارالله، که به نام طالبان تاجیک نیز شناخته می‌شوند را مهار می‌کرد. طالبان البته در کنترل متحدان خود تا حدودی موفق بود اما مساله اینجاست که هدف برخی از این گروه‌ها «سرنوگونی رژیم‌های آسیای شرقی از طریق مبارزه مسلحانه» بود. آنها اکنون به مرحله تصمیم‌رسیده‌اند؛ اینکه جهاد علیه دشمنان اصلی خود در آسیای مرکزی را کنار بگذارند یا از سیاست‌های مهار طالبان سرپیچی کنند یا اینکه به پلتفرم دیگری (ISKP) بپیوندند که به آنها امکان مبارزه بی حد و حصری را علیه دولت‌های آسیای میانه می‌دهد. در حال حاضر کشورهای آسیای مرکزی با تهدیدات امنیتی شدیدی مانند افراط‌گرایی و تروریسم منتسب به ISKP مواجه شده‌اند. این گروه تروریستی کشورهای هم‌رز تاجیکستان، ازبکستان و ترکمنستان را در تیررس خود قرار داده و تبعات آن نیز به کشورهای دیگر همچون ایران سرریز کرده است. دو حمله تروریستی به حرم شاهچراغ در شیراز توسط عوامل این گروهک تروریستی، موید رشد فعالیت‌های این گروهک پس از روی کار آمدن طالبان در منطقه است.

البته نباید این‌را از نظر دور داشت که داعش جدای از درخواست برای ایجاد شریعت در آسیای مرکزی، دارای سابقه قوی در جذب نیرو از آسیای مرکزی بوده است. در طول هفته‌های آغازین دولت اسلامی در عراق و سوریه، داده‌ها نشان می‌دهد حدود هزار و ۶۵۰ نفر از آسیای مرکزی، از جمله مهاجرانی که در روسیه کار می‌کردند، جذب داعش شدند. آنچه اکنون اتفاق افتاده، به‌نظر موج جدید عضویت در این گروه است که یکی از دلایل آن طالبان و عملکرد آن در افغانستان است.

برخی تحلیلگران معتقدند رویکرد سختگیرانه طالبان در قبال اقلیت‌های قومی، نقش مهمی در کمک به جذب این قومیت‌ها در صوفو ISKP داشته است. این علاوه بر خصومت تاریخی و مشترکی است که بین طالبان، تاجیک‌ها و ازبک‌ها وجود دارد. دستگیری «مخدوم عالم» فرمانده ازبک و قاری وکیل و فرمانده تاجیک توسط طالبان باعث اعتراض در میان اقلیت‌ها شد و بی‌اعتمادی عمیقاً ریشه‌دار گذشته را احیا کرد. چنین موقعیت‌هایی می‌تواند به ایجاد شکاف بین طالبان و اقلیت‌ها کمک کند. این همان چیزی است که

گزارش

سید مهدی طالبی

خبرنگار گروه بین‌الملل

تن‌به شهادت رسیده و۷ نفر زخمی شده‌اند. در اخبار منتشرشده، فرد حمله‌کننده تاجیک‌تبار معرفی شده‌ام‌شخص نیست‌وی تاجیکستانی‌یا از تاجیک‌تباران افغانستان است. هرچند در این میان برخی اعلام کرده‌اند وی از ازبک‌تباران افغانستان است.

خرده‌ام‌سال گذشته تقریباً برای اولین بار بود که از اتباع کشورهای دیگر برای عملیات ترور در حرم امام رضا(ع) استفاده شد. از آن عملیات، ۲ نفر به شهادت رسیده‌ویک نفر دیگر زخمی شد. عامل این حمله، شهروند ازبک‌تبار افغانستانی بود.

اقدام تروریستی دوم، حمله‌آبان ۱۴۰۱ به حرم شاهچراغ بود که ۱۳ شهید و ۲۰ زخمی برجای گذاشت. عامل تروریستی از اتباع تاجیکستان، عامل پشتیبان در شیراز تبعه افغانستان و مسئول هماهنگی از کشور آذربایجان بود. این اقدام ترلزفات‌ترین و مهم‌ترین کنش روی داده در التهایات پاییز سال گذشته بود. در مجموع در سال ۱۴۰۱ با منشا افغانستان و آسیای میانه، دو اقدام تروریستی در ایران به اجرا درآمد که طی آن ۱۵ نفر شهید و ۲۱ نفر زخمی شدند.

تاکنون در نیمه اول سال ۱۴۰۲ نیز یک اقدام تروریستی در پوشش مهاجران صورت گرفته که ۲ شهید و ۷ زخمی برجای گذاشته است. در مجموع از ابتدای بهره‌گیری از مهاجران برای اقدام تروریستی در ایران، یعنی طی ۱۳ ماه گذشته در مجموع ۱۷ نفر به شهادت رسیده و ۲۸ نفر دیگر زخمی شده‌اند. نکته قابل توجه اینکه در هر سه، عملیات متمرکز بر اماکن دینی است.

تغییر و تحولات اقدامات تروریستی در ایران

تا پیش از خرداد سال گذشته عاملان حملات تروریستی صورت گرفته در ایران شهروندان ایران و از مناطق غربی و کشور بودند که تقریباً تمامی آنها به‌طور مستقیم یا غیرمستقیم با داعش ارتباط داشتند. در نخستین دست از این حملات در ۱۷ خرداد ۱۳۹۶ به‌طور هم‌زمان مجلس شورای اسلامی و حرم امام خمینی (ره) مورد حمله تروریست‌های داعش قرار گرفت. اعضای تیم عملیاتی این اقدام که در آن ۱۷ نفر به شهادت رسیده و ۵۲ نفر دیگر زخمی شدند، از مناطق کردنشین غرب کشور جذب داعش شده بودند. تنها یک سال بعد در اقدام تروریستی دوم در ۳۱ شهریور ۱۳۹۷ به رژه نیروهای مسلح در اهواز حمله شد که در آن ۲۵ نفر به شهادت رسیده و ۶۰ نفر دیگر زخمی شدند. در مجموع دو عملیات تروریستی سال ۱۳۹۶ و ۱۳۹۷، ۴۲ نفر به شهادت رسیده و ۱۱۲ نفر زخمی شدند. این اقدامات دارای نقاط اشتراک و تفاوت‌هایی با اقدامات تروریستی اخیر است:

محل هدف

محل هدف اقدامات تروریستی پیشین اماکن و مناطق سیاسی بودند؛ حتی حرم امام‌خمینی (ره) با وجود جنبه‌های دینی و محل برگزاری رژه نیروهای نظامی نیز سیاسی به‌شمار می‌رود. با این وجود در حملات جدید (حرم امام‌رضاع) و حرم شاهچراغ هدف از اماکن سیاسی به مذهبی تغییر یافته است.

ISKP می‌تواند از آن برای تبلیغات، جذب و تجدید خصومت علیه طالبان و سایر کشورها استفاده کند.

با توجه به اینکه روسیه درگیر جنگ اوکراین است، آسیای مرکزی به‌طور فزاینده‌ای آسیب‌پذیر شده. تحرکات داعش خراسان در آسیای میانه و حتی ایران، بیابناگر خطری می‌باشد که در حال توسعه است.

چرا آسیای میانه کارخانه تکفیری‌هاست؟

کشورهای آسیای میانه به دلایل متعددی تبدیل به کارخانه تکفیری‌ها در جهان شده‌اند. این کشورها تـسا حدودی مشابهت‌هایی با کارخانه‌های تروریسم در دیگر مناطق دارند، ازجمله تونس که در برهه‌ای یکی از بزرگ‌ترین تأمین‌کنندگان نیروهای داعش بود. در ادامه به دلایل رشد تروریسم تکفیری در آسیای میانه پرداخته شده است.

دولت‌های اقتدارگرا و سرکوبگر ضد مذهبی

مردم آسیای میانه در جریان واگرایی مداوم خود در قالب اتحاد جماهیر شوروی ضمن بازبایی هویت ملی خود به‌دنبال بازبایی هویت مذهبی‌شان نیز بوده‌اند. با این وجود دولت‌های جمهوری‌های استقلال‌یافته از شوروی با وجود دور شدن از مسکو، همچنان تا حد زیادی پایه‌های پیشین شوروی در ساختار حکومتی را حفظ کرده‌اند. سرکوب شدیدی مسلمانان حتی در سطح ممنوعیت حضور افراد زیر ۱۸ سال در مساجد و ممنوعیت پخش اذان باعث شده تکفیری‌ها بیش از هر جای دیگری در آسیای میانه تولید شوند. این درحالی است که در افغانستان با وجود از هم‌پاشیدگی کشور و امورش، به‌دلیل عدم سرکوب مذهبی، سطح جذب تکفیری‌ها اندک‌تر از کشورهای آسیای میانه است. طالبان با وجود گرایش‌های دینی مانند داعش تکفیری به حساب نمی‌آید و از سوی دیگر تکفیری‌های حاضر در افغانستان نیز به میزان زیادی از شهروندان کشورهای

جهان‌شهر

در برخی کشورهای آسیای میانه چه می‌گذرد؟

سرکوب مذهب، تکثیر کارخانه تکفیری‌ها

آسیای میانه یا اقوامی هستند که با این کشورها مرتبطند، ازجمله شهروندان تاجیک‌تبار و ازبک‌تبار افغانستان که متاثر از گروه‌های تکفیری تاجیکستان و ازبکستان شده‌اند.

۲ عمق کم دانش اسلامی

با وجود فضای بسته مذهبی در آسیای میانه، در برهه‌هایی در برخی کشورها مانند ازبکستان گشایش‌هایی صورت گرفته و در قرقیزستان نیز به‌طورکلی آزادی‌های مذهبی‌های بالایی برخلاف دیگر کشورها وجود دارد. بااین حال در این کشور نیز سطح دانش مذهبی پایین مردم و حتی روحانیون، باعث‌شکل‌گیری خلأ و بهره‌گیری گروه‌های تکفیری شده است. به‌عبارتی دیگر در آسیای میانه در تعدادی از کشورها فضای بسته مذهبی و در مناطقی، فضای باز مذهبی درعین‌حال عمق کم دانش اسلامی به بروز تکفیری‌گری کمک کرده است.

۳ جمعیت‌های انبوه ناراضی

وجود جمعیت‌های بالای ناراضی در آسیای میانه، آنجا را به بهشت تأمین‌نیرو برای گروهک‌های مبارز با دولت‌ها تبدیل کرده است. این درحالی است که بسیاری از کشورها با وجود مشکلات فراوان فاقد جمعیت‌های انبوه ناراضی هستند. وجود انبوه جمعیت ناراضی در تعدادی از کشورها مانند سوریه با سوءاستفاده داخلی منجر به جنگ فراگیر شده است؛ پدیده‌ای که در سال ۲۰۲۲ از آستانه فرارگفتن قرقاستان نیز بود.

۴ بیکاری گسترده و بی‌دوا

بیکاری گسترده و عدم مسیر دسترسی به کشورهایی که بتوان در آنها کار یافت، یکی از مشکلات اصلی در آسیای میانه است. این منطقه وسیع است، تمام کشورهای موجود در آن از بیکاری رنج می‌برند و مناطق اطراف آن مانند جنوب روسیه، شرق چین و افغانستان نیز مناطقی نیستند که در آنها بتوان کار یافت. به همین دلیل مساله درآمد برای شهروندان

بیانیه مجمع جهانی بیداری اسلامی در محکومیت حادثه تروریستی شاهچراغ

مزدوران تکفیری به اصول انسانی پایبند نیستند

استفاده از ابزار تروریسم به موازات تداوم‌بخشی به منازعات سیاسی، نظامی و امنیتی و دامن‌زدن به اختلافات مذهبی در منطقه و جهان اسلام که نقطه محوری سیاست خارجی رژیم غاصب صهیونیستی و آمریکا است و در رأس راهبردهای منطقه‌ای و بین‌المللی نظام سلطه قرار دارد، با وجود تحمیل هزینه‌های انسانی و غیرانسانی به مسلمانان و کشورهای اسلامی، قطعاً به تحقق منافع آمریکا و جنایتکاران صهیونیستی منتهی نگردیده و برعکس باعث انزجار و تنفر همگان از آنها شده است و بی‌تردید خون پاک این شهدا، دامان ننگین آنان را خواهد گرفت.

ضمن عرض تسلیت به محضر رهبر عظیم‌الشان انقلاب اسلامی، امت شهیدپرور و شریف ایران و خانواده شهدای عملیات تروریستی شاهچراغ، از دستگاه‌های امنیتی و قضایی انتظار می‌رود با شناسایی آمران و عاملان این حادثه، با قاطعیت عناصر جنایتکار و تروریست و حامیان آنها را به سزای اعمال شوم‌شان برسانند.

مجسمه شهدای شهیدپرور و شریف ایران در تهران

مجسمه شهدای شهیدپرور و شریف ایران در تهران

مجسمه شهدای شهیدپرور و شریف ایران در تهران

مجسمه شهدای شهیدپرور و شریف ایران در تهران

مجسمه شهدای شهیدپرور و شریف ایران در تهران

مجسمه شهدای شهیدپرور و شریف ایران در تهران

مجسمه شهدای شهیدپرور و شریف ایران در تهران

مجسمه شهدای شهیدپرور و شریف ایران در تهران

مجسمه شهدای شهیدپرور و شریف ایران در تهران

مجسمه شهدای شهیدپرور و شریف ایران در تهران

مجسمه شهدای شهیدپرور و شریف ایران در تهران

مجسمه شهدای شهیدپرور و شریف ایران در تهران

مجسمه شهدای شهیدپرور و شریف ایران در تهران

مجسمه شهدای شهیدپرور و شریف ایران در تهران

مجسمه شهدای شهیدپرور و شریف ایران در تهران

مجسمه شهدای شهیدپرور و شریف ایران در تهران

مجسمه شهدای شهیدپرور و شریف ایران در تهران

مجسمه شهدای شهیدپرور و شریف ایران در تهران

مجسمه شهدای شهیدپرور و شریف ایران در تهران

مجسمه شهدای شهیدپرور و شریف ایران در تهران

مجسمه شهدای شهیدپرور و شریف ایران در تهران

مجسمه شهدای شهیدپرور و شریف ایران در تهران

مجسمه شهدای شهیدپرور و شریف ایران در تهران

مجسمه شهدای شهیدپرور و شریف ایران در تهران

مجسمه شهدای شهیدپرور و شریف ایران در تهران

مجسمه شهدای شهیدپرور و شریف ایران در تهران

مجسمه شهدای شهیدپرور و شریف ایران در تهران

مجسمه شهدای شهیدپرور و شریف ایران در تهران

مجسمه شهدای شهیدپرور و شریف ایران در تهران

مجسمه شهدای شهیدپرور و شریف ایران در تهران

مجسمه شهدای شهیدپرور و شریف ایران در تهران

مجسمه شهدای شهیدپرور و شریف ایران در تهران

مجسمه شهدای شهیدپرور و شریف ایران در تهران

مجسمه شهدای شهیدپرور و شریف ایران در تهران

مجسمه شهدای شهیدپرور و شریف ایران در تهران

مجسمه شهدای شهیدپرور و شریف ایران در تهران

مجسمه شهدای شهیدپرور و شریف ایران در تهران

مجسمه شهدای شهیدپرور و شریف ایران در تهران

مجسمه شهدای شهیدپرور و شریف ایران در تهران

مجسمه شهدای شهیدپرور و شریف ایران در تهران

مجسمه شهدای شهیدپرور و شریف ایران در تهران

مجسمه شهدای شهیدپرور و شریف ایران در تهران

مجسمه شهدای شهیدپرور و شریف ایران در تهران

مجسمه شهدای شهیدپرور و شریف ایران در تهران

مجسمه شهدای شهیدپرور و شریف ایران در تهران

مجسمه شهدای شهیدپرور و شریف ایران در تهران

مجسمه شهدای شهیدپرور و شریف ایران در تهران

مجسمه شهدای شهیدپرور و شریف ایران در تهران

مجسمه شهدای شهیدپرور و شریف ایران در تهران

نیز دسترسی ندارند یا بنا به دلایل پیش‌گفته به‌سمت استفاده از آنها نمی‌روند. مبلغان گروه‌های تکفیری اما با آزادی عمل، انگیزه بالا و بهره‌گیری حداکثری از فناوری‌های نوین در پی مقاصد خود بوده و به‌راحتی می‌توانند صدها و هزاران نفر را جذب کنند.

۸ مسدود شدن مجرای بیان سیاسی در میانه راه

یکی از دلایل فروپاشی شوروی رشد ناسیونالیسم در جمهوری‌های داخلی آن بود که حکایت از تلاش جمعیت‌هایی برای اعمال نظر سیاسی‌شان داشت. با وجود فروپاشی و استقلال جمهوری‌های جدید، ادامه خواست این جمعیت‌ها برای کنشگری سیاسی نادیده گرفته شد. از سوی دیگر دولت‌های اقتدارگرای روی کار آمده نیز به‌دلیل ناکارآمدی قادر به ساکت ساختن شهروندان خود نبودند، هرچند آنان را سرکوب ساختند اما این جمعیت به اشکال مختلف سعی برای راه‌یابی به سیاست را ادامه داد. مشکل این جمعیت‌ها آن است که این اقوام از ابتدا خاموش نبوده‌اند، بلکه پس از تجربه یک دوره خیزش و موفقیت سرکوب شده‌اند، از این رو هنوز عمل و شیرینی نتیجه را از یاد نبرده‌اند.

۹ انباشت سنوات تروریست‌های آسیای میانه‌ای

جریان‌سات تکفیری بهترین منطقه اثرگذاری خود را آسیای میانه یافته‌بوند. به همین دلیل پس از مدتی افراد جذب‌شده در بدنه گروه‌های تکفیری کثرت یافته و با گذشت زمان به فرماندهی و ریاست رسیدند. این مسائل باعث شده گروه‌های تکفیری در آسیای میانه تمرکز داشته باشند.

۱۰ بهره‌گیری از دانشگاه‌های تروریسم

افغانستان و پاکستان دانشگاه‌های برجسته و متنوع بنیادگرایی اسلامی و تروریسم در مجاورت آسیای میانه قرار دارند و با جذب عناصر تکفیری از این منطقه به التهاب در آن کمک کرده‌اند.

۱۱ حمایت‌های مالی گسترده غرب و متحدانش

آسیای میانه منطقه‌ای در میانه‌قدرت‌های بزرگ است که ادامه آن به سسرزمین‌های داخلی روسیه، چین، ایران، هند و پاکستان کشیده می‌شود. از این رو برای مهار این کشورها مورد توجه غرب و متحدانش است. در این راستا به گیته اوگنی نوویکوف، محقق شورای سیاس خارجی آمریکا، اتحاد جماهیر شوروی در طول ۷۰ سال از حیات خود حدود ۷ میلیارد دلار برای تبلیغات کمونیسم هزینه کرد، درحالی که عربستان سعودی ۹۰ میلیارد دلار برای گسترش ایدئولوژی وهایی از دهه ۱۹۸۰ هزینه کرده است.

۹ بی‌نوشت:

۱- بختیارزاده، فاطمه و جاودانسی مقدم، مهدی. (۱۴۰۰). «ارزبایی علل رشد و گسترش افراط‌گرایی مذهبی در آسیای مرکزی (۲۰۱۹-۲۰۰۹)». فصلنامه راهبرد سیاسی، سنال پنجم، شماره یک، ص ۱۵۲

همچنین ادیان ومذاهب از شیعه گرفته تا اهل سنت شافعی ووزرتشیان وحتی فرقه‌ضاله بهائیت با نقش آفرینی پررنگ، می‌تواند دلیل تمرکز بر استان فارس را نیز هویدا سازد.

۴ هدف‌گیری اصلی‌ترین شاخصه کارکردی دولت

در بحث اقتصاد، محیط‌زیست و امور خدماتی انتقاداتی به دولت ایران وارد است، اما امنیت حوزه‌ای است که نقطه قوت بی‌چون‌وچرای آن تلقی می‌شود. حمله به عنصر امنیت تلاشی برای ناکارآمد نشان دادن وجهی از دولت است که پیش از این در آن کارآمد تلقی می‌شده است. این مساله هدف روندی طراحان است.

جولوگیری از رخ‌نمایی موقعیت‌ها

اعلام توافق ایران و آمریکا که بر مبنای آنچه اعلام شده چهار زندانی آمریکایی در ایران در ازای زندانیان ایرانی در آمریکا به همراه ۶ میلیارد دلار بلوکه‌شده ایران در کره جنوبی آزادی‌می‌شوند، هراس‌بان‌یزنگران منطقه‌ای را برانگیخته است. آنچه بر این هراس دامن زده، دنباله‌های پنهان‌تر این توافق است. گفتمه می‌شود مجموع دارایی‌های آزادشده ایران در این توافق به ۲۳ میلیارد دلار می‌رسد که تنها ۶ میلیارد دلار آن به کره جنوبی مرتبط است. بر این اساس ۶ میلیارد از کره جنوبی به بانک‌های قطری، ۱۲ میلیارد دلار از عراق به بانک‌های عثمایی و ۵ میلیارد دلار از ژاپن به بانک‌های اماراتی منتقل خواهند شد تا مورد استفاده ایران قرار گیرند. البته سخنگوی وزارت خارجه ایران، به جز عدد ۶ میلیارد، سایر ارقام اعلام‌شده را تأیید نکرده است. به‌نظر می‌رسد نتقام‌واکنش نسبت به این مساله محرک این اقدام بوده است. این مساله عامل نقطه‌ای به‌شمار می‌رود.

تقویت تفاوت مرکز-حاشیه در ایران

هرچند وجود زمینه (تفاوت قومی و مذهبی و کاهش تمرکز امنیتی) و امکان عبور ومرور از مرز عملیات در پیرامون ایران راه‌تسهیل کرده است، اما تمرکز آن در حاشیه کشور، بیشتر برای القای دوگانگی است. این دوگانگی کارکردهای خاص خود را دارد. درخصوص حاشیه، افکار عمومی ضمن تلقی تفاوت‌های پیشین با مرکز از نظر قومی، مذهبی تا توسعه‌ای، به لحاظ امنیتی نیز با این تفاوت‌روبه‌رو می‌شوند. به‌عبارتی دیگر طراحان به دنبال گسترش موضوعی تفاوت‌ها در کشور هستند. (ب عملیات در مرکز مانند تهران، مغز اصلی به همراه دانش‌های التهابات پیشین است. غرب اقدامات علیه طراحان اصلی می‌برد، اما در شکل‌گیری آن در پیرامون می‌تواند آن را به سمت مقابله با عوامل داخلی سوق داده و در دنباله آن این مقابله به کشورهای همسایه کشیده‌شود. این گونه‌بناو جود شناسایی عامل اصلی حملات (آمریکارژیم صهیونیستی) هزینه‌هایمان آنان، عوامل داخلی وهمچنین عناصر منطقه‌ای سرشنک خواهد شد.

۷ زنده‌نگه داشتن گذشته

حمله نخست به حرم شاهچراغ در آبان ۱۴۰۱، در بطن تحولات آغازشده از ابتدای پاییز رخ داد تا چراغ آن برای طراحان اتاق عملیات آشوب‌های ایران خاموش نگردد. به‌نظر می‌رسد حمله دوم نیز برای تداوم نشانه‌های التهابات پیشین است. غرب و صهیونیست‌ها به‌هزنحوی تلاش کرده‌اند هر آتشی را که می‌توانند حفظ کنند. تغییر رسمی وعلنی اسپانسر ی شبکه ایران اینترنشنال از عربستان سعودی به رژیم صهیونیستی تنها یکی از نمونه‌های آن است. با توجه به فقدان عنصر لازم برای ایجاد ناآرامی در سالگرد وقایع سال گذشته، این عملیات طراحی شد تا زمینه برای تکرار عملیات‌های تروریستی در سالگرد وقایع سال گذشته فراهم گردد.